

طرحی نو در
دانشنامه شعر عاشورایی
جلد دوم: از انقلاب اسلامی تا کنون

A new preparing in
the Encyclopedia of the Ashura Poetry
Vol. 2
Since the Islamic Revolution

دکتر مرضیه محمدزاده

تهران ۱۳۹۳

امام حسين عليه السلام

و یا
پیام شهدا را به گوش تاریخ رساندند.

دینی

RELIGION

کتابخانه ملی ایران

سازمان چاپ و انتشارات

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد

طرحی نو در دانشنامه شعر عاشورایی

جلد دوم: از انقلاب اسلامی تا کنون

A new preparing in
the Encyclopedia of the Ashura Poetry

Vol. 2

Since the Islamic Revolution

مؤلف: دکتر مرضیه محمدزاده

طراح جلد: فرزاد رجیبی
حروف چین: شیوا ناطقی
ویراستار: محمد تحریرچی
ناظر چاپ: علی فرازنده خالیدی
نمونه خوان: شیرین بورجانی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: [Logo] سازمان چاپ و انتشارات
وابسته به اوقاف و امور خیریه

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۳
شمارگان: ۵۰۰ نسخه
قیمت (دوره): ۱۱۰۰۰ تومان

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار
سازمان چاپ و انتشارات است.

شاب: ۹۷۸-۶۰۲-۲۲۷-۸۴۳-۸۰۲۰۰۰۰
شاب: ۹۷۸-۶۰۲-۲۲۷-۸۴۳-۵۰۰۰۰۰۰

چاپخانه، انتشارات، پخش و فروشگاه:

کیلومتر ۵ جاده مخصوص کرج، نبش سه راه شیشه مینا، تهران ۱۳۹۷۸۱۵۳۱۱
تلفن: (چهار خط) ۴۴۵۱۳۰۰۲، نمابر: ۴۴۵۱۴۴۲۵، انتشارات و فروشگاه: ۴۴۵۲۹۶۰۱
تلفن پخش: ۴۴۵۱۴۴۱۱، تلفکس پخش: ۴۴۵۲۵۴۹۹

پخش و فروشگاه شماره ۲:

پخش فرهنگ: خیابان انقلاب اسلامی، خیابان اردیبهشت، خیابان لبافی نژاد به طرف کارگر.
جنب اغذیه فروشی، شماره ۲۶۶، واحد ۵، تلفن: ۶۶۴۸۲۱۵۰

کتابفروشی جمهوری: خیابان شریعتی، نرسیده به خیابان شهید کلاهدوز، شماره ۱۵۷۱، تلفن: ۲۲۶۰۲۵۵۵

فهرست مطالب

۱۷	فصل اول: مرثیه‌سرایی در عصر انقلاب اسلامی.....
۱۹	عصر انقلاب اسلامی.....
۲۰	عناصر عاشورا در شعر انقلاب.....
۲۵	تطور محتوایی شعر عاشورایی.....
۲۶	قوالب شعر عاشورایی.....
۴۶	نگاه متفاوت به عاشورا.....
۴۹	تأثیرپذیری شعر انقلاب از فرهنگ عاشورا.....
۵۲	حضور مفاهیم ارزشی در شعر عاشورایی.....
۶۱	شخصیت‌های عاشورا.....
۶۹	ضدقهرمانان نهضت عاشورا.....
۷۷	روایت جزء به جزء حادثه کربلا.....
۷۹	ترجمه منظوم بیانات امام(ع).....
۸۱	بازگشت ذوالجناح.....
۸۳	عصر عاشورا.....
۸۴	زبان ساده و صمیمی.....
۸۴	تصویرسازی.....

۸۸	استمرار شهادت .....
۸۹	پیام عاشورا .....
۹۱	پیام آور عاشورا .....
۹۴	نماد اشخاص قدسی .....
۹۵	نماد مناسک و اماکن مقدس .....
۹۶	مراسم عزاء و سوگواری بر امام حسین (ع) .....
۹۹	انتظار منجی .....
۱۰۰	تحریف در شعر عاشورایی .....
۱۱۵	فصل دوم: شاعران مرثیه سرا .....
۱۱۷	شاعران انقلاب اسلامی .....
۱۱۷	شهریار .....
۱۲۱	کمال زین الدین .....
۱۲۳	محمدعلی مردانی .....
۱۲۶	عباس حداد کاشانی .....
۱۲۷	حبیب چایچیان (حسان) .....
۱۳۴	محمدعلی صاعد اصفهانی .....
۱۳۶	حمید سبزواری .....
۱۴۰	مشفق کاشانی .....
۱۴۵	حبیب الله معلمی .....
۱۴۶	محمد رضا صغیر .....
۱۴۸	مهرداد اوستا .....
۱۵۲	محمود شاهرخی .....
۱۵۸	هوشنگ ابتهاج .....
۱۶۰	علی شریف .....
۱۶۲	علی باقرزاده .....
۱۶۴	خدا داد نورایی اراکی .....

۱۷۱	هاشم شکوهی
۱۷۳	محمد رضا یاسری
۱۸۲	علی شریعتی مرغانی
۱۸۸	سیمیندخت وحیدی
۱۹۰	احمد نیک طلب
۱۹۳	سید محمد حسن صفوی پور
۱۹۵	محمد حسین بهجتی
۱۹۷	پاشا صمیمی خلخالی
۲۰۱	محمد رضا حکیمی
۲۱۱	نعمت میرزا زاده
۲۱۶	حسن صالحی خمینی
۲۱۸	سپیده کاشانی
۲۲۰	طاهره صفارزاده
۲۲۸	بهمن صالحی
۲۳۲	محمد تقی مردانی
۲۳۴	شیرینعلی گلمرادی
۲۴۴	محمد رضا شفیعی کدکنی
۲۴۷	مصطفی طائی شمیرانی
۲۴۹	احمد مشجری
۲۵۲	پرویز خرسند
۲۶۸	سید علی موسوی گرمارودی
۲۷۸	محمد حسن حجتی
۲۸۰	غلامرضا سازگار
۲۸۴	کیومرث عباسی قصری
۲۸۵	محمد علی بهمنی
۲۸۷	سید رضا مؤید

۲۹۴	محمدجواد غفورزاده
۳۰۴	محمدعلی مجاهدی
۳۱۱	محمد جواد محبت
۳۱۸	امیر برزگر خراسانی
۳۲۴	ضیاءالدین ترابی
۳۲۶	عباسعلی براتی پور
۳۳۰	بهرام سیاره
۳۳۳	اکبر قلمسیاه
۳۳۸	ابراهیم شایان
۳۴۰	احمد عامری
۳۴۴	اصغر حاج حیدری
۳۴۶	بهاءالدین خرماهی
۳۵۴	خسرو احتشامی
۳۵۷	علی انسانی
۳۶۰	هرمز فرهادی
۳۶۲	محمدعلی سالاری ثانی
۳۶۴	سیدهاشم نبی زاده
۳۶۵	نصرالله مردانی
۳۶۹	احد ده بزرگی
۳۸۱	کاظم جیروودی
۳۸۶	حسین اخوان
۳۸۸	ابوالقاسم حسینجانی
۳۹۰	غلامرضا شکوهی
۳۹۳	محمد نیک
۳۹۴	عباس عنقا
۳۹۵	مصطفی رحماندوست

۳۹۹	اکبر بهداروند
۴۰۵	عباسعلی شب‌خیز
۴۰۸	محمدعلی معلم دامغانی
۴۱۱	جلیل واقع‌طلب
۴۱۴	محسن رشید
۴۱۹	حسین دارند
۴۲۲	حسین اسرافیلی
۴۳۰	جعفر رسول‌زاده
۴۳۴	حسین آهی
۴۳۵	قادر طهماسبی
۴۳۹	بهمن میری
۴۴۲	حسین بهرنگ
۴۴۵	محمد رضا سهرابی‌نژاد
۴۴۹	جواد محدثی
۴۵۳	سید محمد رستگار
۴۵۵	خدا بخش صفادل
۴۵۷	امیر خاکسار
۴۶۱	جواد محقق
۴۶۸	بروز بیگی حبیب‌آبادی
۴۷۰	مجید شفق
۴۷۵	محمد رضا سنگری
۴۸۲	فاطمه راکعی
۴۸۶	جواد جهان‌آرایی
۴۸۷	محمدعلی عجمی
۴۸۹	امیرعلی مصدق
۴۹۲	محسن حافظی

۴۹۵	سید علی میریادل
۴۹۹	سید حسن حسینی
۵۰۹	کریم رجب زاده
۵۱۲	غلامعلی رجایی
۵۱۵	حسن اسدی
۵۱۸	خسرو قاسمیان
۵۲۳	سید ناصر ولانی
۵۲۶	قاسم آهنین جان
۵۲۹	عباس خوش عمل
۵۳۴	احمد عزیزی
۵۳۸	رضا یزدان پناه
۵۳۹	سلیمان هراتی
۵۴۹	محمد رضا آقاسی
۵۵۳	قیصر امین پور
۵۵۷	احمد سمیع
۵۵۹	محمود رضا اکرامی
۵۶۲	یوسفعلی میرشکاک
۵۶۴	محمدحسین صادقی
۵۶۹	سعید تقی نیا
۵۷۱	سهیل محمودی
۵۷۵	ساعد باقری
۵۷۶	امیر عاملی
۵۸۷	رضا اسماعیلی
۵۹۶	اسرافیل محمدی
۶۰۱	محمود تاری
۶۰۶	کامران شرفشاهی

۶۰۸	..... صدیقه و سقمی
۶۱۲	..... محمدرضا محمدی
۶۱۳	..... جلال کیانی
۶۱۶	..... مصطفی محدثی خراسانی
۶۱۹	..... سید ابوالقاسم حسینی
۶۲۶	..... مجید نظافت یزدی
۶۲۸	..... حمید کرمی
۶۳۰	..... زکریا اخلاقی
۶۳۲	..... محمدرضا ترکی
۶۳۳	..... کاووس حسن لی
۶۳۴	..... علیرضا قزوه
۶۳۷	..... محمدعلی حضرتی
۶۴۲	..... محمدکاظم علیپور
۶۴۸	..... اسماعیل امینی
۶۵۰	..... مرتضی نوربخش
۶۵۲	..... عبدالجبار کاکایی
۶۵۴	..... سید فضل الله قدسی
۶۵۶	..... سید عبدالله حسینی
۶۵۸	..... منصور کلامی فرد
۶۵۹	..... محمدصادق رحمانیان
۶۶۳	..... قاسم مرام
۶۶۹	..... هادی منوری
۶۷۶	..... مجتبی طهمورثی
۶۷۷	..... محمود موجی
۶۷۹	..... سعید یوسف نیا
۶۸۳	..... سید هاشم وفایی

۶۸۴	صدرالله جوکار.....
۶۸۶	احمد رضا قدیریان.....
۶۹۲	علیرضا شکرریز.....
۶۹۶	بهرز سید نامه.....
۷۰۵	مرتضی امیری اسفندقه.....
۷۰۸	حمیدرضا شکارسری.....
۷۱۸	عبدالرحیم سعیدی راه.....
۷۲۶	محمدحسین جعفریان.....
۷۲۹	بهزاد پور حاجیان.....
۷۳۵	سید جلال محمدی.....
۷۴۰	مصطفی معارف.....
۷۴۲	محمد کاظم کاظمی.....
۷۴۲	اسماعیل سکاکی.....
۷۴۶	سعید بیابانکی.....
۷۴۸	نادر بختیاری.....
۷۵۲	سید حبیب حبیب پور.....
۷۵۴	احد سرد رودی.....
۷۵۵	غلامرضا کافی.....
۷۵۷	عباس شاه زیدی.....
۷۶۱	سید قاسم ناظمی.....
۷۶۳	علیرضا اطلاقی.....
۷۶۶	افشین علاء.....
۷۶۸	کاظم نظری بقا.....
۷۷۰	سید مهدی حسینی.....
۷۷۵	پروانه نجاتی.....
۷۷۶	سید اکبر میرجعفری.....

۷۷۹	عبدالرضا شهبازی
۷۸۲	حبیب‌الله بخشوده
۷۸۴	مجید مرادی رودبشتی
۷۸۵	محمد شریف سعیدی
۷۸۶	قربان ولیی
۷۸۹	مهرآسا پروینی نژاد
۷۹۱	منیره درتومیان
۷۹۳	محمود سنجری
۷۹۴	یدالله گودرزی
۷۹۸	خلیل ذکاوت
۸۰۲	محسن حسن‌زاده لیلکوهی
۸۰۴	حسین ابراهیمی
۸۰۹	عبدالحمید رحمانیان
۸۱۰	ابوب پرندآور
۸۱۳	غلامرضا امام‌علیزاده
۸۱۶	عباس کرخی
۸۱۹	محمدعلی خطیبی
۸۲۱	هادی خورشاهیان
۸۲۲	سیدمحمد سادات اخوی
۸۲۷	احمد حسین‌پور علوی
۸۲۹	هوشنگ دیناروند
۸۳۲	علی شهودی
۸۳۶	جلیل صفریگی
۸۴۲	زهره محدثی خراسانی
۸۴۴	محسن احمدی
۸۴۶	جواد اسلامی

۸۴۸	.....	محمد رضا سر سالاری
۸۴۹	.....	نیره سادات هاشمی
۸۵۱	.....	مریم سقلاطونی
۸۵۵	.....	سارا حیدری
۸۵۵	.....	سید محمد ضیاء قاسمی
۸۵۷	.....	منصوره عرب سرهنگی
۸۵۸	.....	محمد زمان گلدرسته
۸۶۱	.....	حامد حجتی
۸۶۵	.....	مصطفی جلیلیان مصلحی
۸۶۹	.....	علی محمد مؤدب
۸۷۳	.....	بتول مهدیزاده
۸۷۴	.....	راضیه رجایی
۸۷۷	.....	حسن علی پاکزاد
۸۷۹	.....	زهره رسول زاده
۸۸۰	.....	عباس محمدی کلهر
۸۸۲	.....	مهدی مظفری ساوجی
۸۸۶	.....	معصومه عیسی وند
۸۸۷	.....	جواد هاشمی
۸۸۹	.....	زهره نعمتی
۸۹۱	.....	حسن بیاتانی
۸۹۲	.....	حیدر منصوری
۸۹۴	.....	سید مهدی موسوی
۸۹۵	.....	محمد حسین صفاریان
۸۹۷	.....	ابراهیم قبله آریاطان
۹۰۰	.....	نجمه السادات هاشمی
۹۰۱	.....	هاشم کرونئی

۹۰۳	..... اصغر عظیمی مهر
۹۰۶	..... الهام امین
۹۰۹	..... سارا جلو داریان
۹۱۱	..... مجتبی ابوالقاسمی
۹۱۴	..... رقیه آزادنیا
۹۱۶	..... نازنین مریم عمارلو
۹۱۸	..... مریم حقیقت
۹۲۱	..... مهدی جهاندار
۹۲۲	..... کاظم رستمی
۹۲۵	..... امیر ایزدی همدانی
۹۲۹	..... عالیہ مهرابی
۹۳۰	..... سید حامد حسینی
۹۳۳	..... علیرضا زجبعلی زاده کاشانی
۹۳۸	..... میثم محتشم
۹۳۹	..... سید حسین سیدی
۹۴۳	..... جابر حاجی کوه کمر
۹۴۴	..... هاشم رضازاده
۹۴۶	..... سید احمد استوار
۹۴۸	..... محمود حبیبی کسبی
۹۵۳	..... محمود مرادی
۹۵۵	..... یاسر رحمانی
۹۵۶	..... وحیده گرجی
۹۵۸	..... سید محمدجواد شرافت
۹۶۰	..... وحیده افضلی
۹۶۳	..... عفت خادمی
۹۶۶	..... حُسنّا محمدزاده

۹۶۹	..... الهام عمومی
۹۷۲	..... معصومه سادات شاکری
۹۷۶	..... زهرا شعبانی
۹۷۸	..... مرضیه اسکندری
۹۸۱	..... سید حمیدرضا برقی
۹۸۷	..... علی فردوسی
۹۹۰	..... مرتضی حیدری آل کثیر
۹۹۳	..... مریم قلی زاده
۹۹۴	..... فریبا عباسی
۹۹۵	..... علی اصغر شیرازی
۹۹۷	..... سعید توکلی
۹۹۹	..... انسیه سادات هاشمی
۱۰۰۳	..... الهه بیات مختاری
۱۰۰۴	..... علیرضا رحیمی عنبران
۱۰۰۶	..... زهرا سپهکار
۱۰۰۷	..... مهدیه امینی
۱۰۱۰	..... رضا اسمخانی
۱۰۱۲	..... مهدی قنبری
۱۰۱۵	..... زهرا بشری موحد
۱۰۱۶	..... حسین طاهری
۱۰۱۷	..... محمدجواد الهی پور
۱۰۲۱	..... رؤیا باقری
۱۰۲۲	..... علی رضا بهرامی
۱۰۲۸	..... سید محمد مهدی شفیعی
۱۰۳۰	..... میثم داودی
۱۰۳۳	..... فهرست منابع و مآخذ